

Motion till riksdagen 2010/11:Fi224

av Finn Bengtsson och Betty Malmberg (M)

Reformering av banker och införande av euro i Sverige

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att reformera svenskt bankväsen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att åter söka svenska folkets mandat för att gå med i eurosamarbetet och införa euro som svensk valuta.

Motivering

Så här i tider av finanskris och lågkonjunktur ställs den globala, nationella men även den egna privata ekonomin på sin spets. Företag och banker är mindre benägna att ta risker och medborgarna ökar sitt sparande och minskar konsumtionen.

Bankerna har en central och viktig roll i ekonomin då dessa ger krediter till företag och medborgare och hjälper till med förvaltning av kapital. De fyller en central funktion när det gäller ekonomiska transaktioner, vilket vi alla är i behov av att kunna förmedla.

Samhället utvecklas emellertid hela tiden, och det är då viktigt att även utvecklingen av bankväsendet sker i takt och ton med de krav som ett föränderligt samhälle kan ställa. Särskilt om samhället och dess skattebetalare har krav på sig att vara bankerna behjälpliga när problematiska situationer uppstår. Det har också hänt mycket med bankerna över årens lopp. Från bankernas sida ökar kraven på vinst och lönsamhet samtidigt som den enskilda företagaren eller medborgaren ofta alltmer lever kvar med den tron att banken är en partner som man är trogen och som man bygger en långsiktig relation med.

Svenska medborgare har inte heller varit så benägna att byta bank. Skäl för att inte göra detta kan vara så små detaljer som att man anser att det är krångligt att byta säkerhetslösningar och kontonummer. Detta gör att konkurrensen

Fel! Okänt namn på

mellan bankerna inte fungerat optimalt och att medborgarna som kunder skulle kunna tjäna mycket på att ställa högre krav på sina banker och att även överväga att byta bank oftare.

Vid sidan av de stora finansiella institut som våra traditionella bankkedjor, även om också dessa naturligtvis byter ägarkonstellationer och namn ibland, har nya och mera "lättviktiga" banker tillkommit. De senare har annan kärnverksamhet än bankfunktion som grund för sin huvudnäring, men samtidigt oftast något bättre villkor som bank, åtminstone på kort sikt, för småkunderna än de stora etablerade bankerna. Denna typ av ökad mångfald på bankmarknaden är i sig mycket positiv, men olikheterna kommer också att utsättas för särskilda påfrestningar när en allvarlig global finanskris drabbar oss såsom nyligen inträffat.

Under sådana återkommande ekonomiska kriser, och som vi just nu genomlider en mycket allvarlig del av, tvingas staten hålla de sedan länge stora, etablerade bankerna under armarna för att dessa har en så central roll för en fungerande finansmarknad och därmed för att trygga hela vår samhällsekonomi. Utan sådant statligt stöd skulle en stor bank som central aktör på finansmarknaden riskera gå omkull och fördärva livet för alltför många kunder och skapa otrygghet i hela samhället. Det återkommande problemet med tvingande statsstöd till centrala bankfunktioner vid svåra finanskriser bygger i grunden på att dessa banker oftast tagit större risker än vad som det visat sig vara rimligt. Vad värre är, en del av detta orimliga risktagande kan inte utslutas stå på basen av vetenskapen från ansvariga på banken att staten, just av ovan angivna skäl, kommer att tvingas in för att rädda en sådan bank som på en vanlig marknad annars fått själv ta ansvar och i värsta fall försatts i konkurs. Även om staten vid sådant tvingande ingripande har tydliga krav på motprestationer, som kanske inte ens leder till att skattebetalarna förlorar på detta i det långa loppet, är situationen djupt otillfredsställande och förutsättningarna och villkoren för statens ingripande borde därför kunna regleras redan innan en bankkris uppstår. Härvidlag kan två huvudfaktorer i den utveckling som skett på bankområdet ligga till grund för övervägande inför förslag till lämpliga regleringar på förhand innan kriser i banker uppstår.

Övergripande förslag till reformering av svenskt bankväsen

Det första förslaget är att löpande identifiera de banker som kan vara nödvändiga att stödja i en tänkt finanskris, givet det faktum att de är så stora aktörer på finansmarknaden att det vid en undergång skulle innebära ett allvarligt hot mot stabiliteten i hela samhällsekonomin. Till sådana banker hör just våra stora och sedan länge etablerade bankkedjor, som då rimligen måste ingå avtal med staten om hur man ska förfara med sitt risktagande m.m. innan en eventuell kris uppstår. Motprestationen från staten blir då att på förhand, efter uppgjorda spelregler, garantera en sådan banks fortsatta funktion om en finanskris som hotar verksamheten skulle inträffa. För att detta i praktiken ska

Fel! Okänt namn på

vara möjligt måste denna typ av avtal vara väsentligen likartad i alla länder, annars riskerar vi få flykt av banker ur Sverige om endast vårt land inför ett sådant regelverk. Ambitionen till en sådan reglering måste därför förankras internationellt, vilket naturligtvis inte gör saken enklare. Regeringen har redan genomfört vissa åtgärder men ytterligare arbete måste göras för att finna en optimal lösning.

Det andra är att nyare och för det finansiella systemet mindre betydelsefulla bankaktörer inte behöver tvingas stödjas av staten om de inte hotar samhällsekonomin vid en finansiell krissituation. Sådana aktörer på bankmarknaden kan därmed tillåtas ta helt andra risker med sin verksamhet om de så önskar, och detta behöver inte nödvändigtvis regleras på förhand av staten då en eventuell konkurs här inte mer än annan näringslivsverksamhet som får läggas ned bedöms äventyra samhällsekonomin. Då emellertid denna åtskillnad mellan ”stora” och ”små” bankaktörer, sett ur samhällsekonomin perspektiv, är relativt nya fenomen i vårt land krävs ett annat regelverk som hjälper svenska medborgare att pedagogiskt förstå skillnaden i risk för dem själva om de väljer att hantera sin egen ekonomi med den ena eller andra aktören på den idag fria bankmarknaden. Till det senare hör att de ”mindre” bankaktörerna tydligare än hittills måste upplysa kunderna om att de har rätt att ta större risker än de ”stora” bankerna, och att detta ligger till grund för att de också vanligen kan erbjuda just bättre villkor på sina produkter i en omedelbar jämförelse. Å andra sidan måste det vara rimligt att dessa banker också upplyser om den större risk som medborgaren tar genom att anlita deras tjänster om en finansiell kris skulle inträffa, och att staten inte är förpliktad att tvingas gå in och hjälpa banken från en hotande konkurs. Information om både eget kapital som säkerhet och möjlighet för bedömning av bankens risktagande och vinstplaner torde vara rimliga att avkräva dessa aktörer på den svenska bankmarknaden. I andra länder som sedan länge haft denna typ av mera diversifierat bankväsen jämfört med det svenska har sådan information vanligen funnits tillgänglig hos de enskilda bankerna av sunda konkurrensskäl. Endast den bank som gör det troligt att kundernas mellanhavanden med banken är en trygg affär har kunnat locka till sig tillräckligt med kunder för att affärsmässigheten för banken gått att räkna hem. Då Sverige ligger på efterkälken sett ur vanliga medborgares erfarenhet av att själva göra denna typ av bedömningar inför valet av bank, kan det vara nödvändigt att överväga någon form av åtminstone övergångs- eller regelverk för hur bankernas skyldighet att informera allmänheten om deras risktagande ska se ut. Det är emellertid även här viktigt att detta regelverk inte blir för rigitt och hämmande på det goda syftet med en friare bankmarknad, då annars även förekomsten av mindre banker kan riskera att minska i vårt land till förmån för att vilja flytta sin verksamhet till andra länder istället.

Vi föreslår därför att en översyn av möjligheterna att införa en lämplig reglering av bankväsendet i Sverige enligt de överväganden som motiverats för detta ovan. I samband med en sådan reformering av det svenska bankväsendet bör även några fortsatt kvarvarande mindre, men mycket irriterande och orättvisa, fenomen som är till nackdel för kunderna i bankerna kunna rättas till. Detta rör bankernas medvetna utnyttjande av det som går under betäck-

Fel! Okänt namn på

ningen "float" samt den öresavrundning som ständigt sker vid varje korttransaktion utan att kontanter hanteras.

Mindre problem som bör åtgärdas vid en reformering av svenskt bankväsen

Den så kallade floaten som banker använder för att vid en transaktion mellan två kunder kunna ta ut en övernattsränta på kundens bekostnad är mycket lönsam för bankerna. Skulle floaten tas bort är det troligt att bankerna vill ta igen detta inkomstbortfall genom andra former av avgifter, men då skulle transparensen och kostnaderna bli mycket mer tydliga.

Vid kortbetalning finns exempel på att avrundning sker till bankernas fördel. I vissa fall har det förklarats med att kortmaskinerna inte klarar av enstaka ören. Eftersom avrundning kan ske uppåt eller nedåt bör inte den ekonomiska konsekvensen totalt sett bli så stor, men det är angeläget att kortmaskiner programmeras så att det exakta belopp som ska debiteras faktiskt blir det.

Ett problem som rör själva handlaren eller företagaren är den indirekta monopolställning eller oligopolställning som bankerna har genom de kortmaskiner som var och varannan företagare idag behöver ha för att kunna ta betalt kontantlöst av sina kunder. Utrustningen är förhållandevis dyr för en liten handlare och alternativen är få. Det är lätt för en bank att ställa krav på att utrustningen måste uppdateras eller bytas ut och detta blir då på företagarens bekostnad. Förutom själva utrustningen debiteras även en fast eller rörlig avgift för varje transaktion. I och med att allting är automatiserat kan den bank som har det bästa systemet tjäna mycket pengar på dessa avgifter. Detta är ytterligare något som drabbar företagaren och där vinsten riskerar att reduceras om kunderna handlar för 20–30 kronor och den egna kostnaden då uppgår till 1–2 kronor. Många bäckar små ...

Tid att införa euron som valuta i Sverige

Euron är Europeiska unionens officiella valuta idag och introducerades på världens finansmarknader som elektronisk valuta redan 1999. Den 1 januari 2002 lanserades även euromynt och eurosedlar som idag används som valuta i 16 av EU:s medlemsstater, det så kallade euroområdet. Ingående länder idag är Belgien, Cypern, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Portugal, Slovakien, Slovenien, Spanien, Tyskland och Österrike. Dessutom ska Estland införa euron den 1 januari 2011. Euron används också i tre andra länder som har formella avtal med EU samt inofficiellt i ytterligare tre länder. Således är den gemensam valuta för mer än 320 miljoner européer. Detta har i sig vid den nu aktuella globala finanskrisen med stor säkerhet också bidragit till att motverka alltför isolationistiska tendenser mellan många av länderna i Europa. Det är ett fenomen som annars är vanligt men kontraproduktivt för bland annat frihandel och annat gynnsamt

Fel! Okänt namn på

utbyte mellan länder när deras samhällsekonomi hotas i en svår finanskris och man har olika valutor. Euron som gemensam valuta kan därför sägas stärka hela EU-samarbetet, och då EU i grunden utgör en säkerhetspolitiskt viktig sammanslutning kan man tolka deltagande i eurosamarbetet inte bara som en solidaritetshandling på valutans område utan för hela EU-samarbetsfilosofin som sådan.

Räknar man också med andra områden i världen som använder valutor som är knutna till euron får euron direkt påverkan på närmare 500 miljoner människor världen över. Med mer än 610 miljarder euro i cirkulation i december 2006 (lika med 802 miljarder USA-dollar vid samma tidpunkt) är euron den valuta som har högst kontantvärde i världen.

Men trots att alla medlemsstater inom EU i princip är tvungna att ansluta sig till euroområdet när de uppfyllt de så kallade konvergenskriterierna för sin ekonomi, har inte alla EU-medlemmar som gör detta valt att anta den gemensamma eurovalutan. Alla länder som har gått med i EU sedan 1993, då Maastrichtfördraget trädde i kraft, har lovat att införa euron i sinom tid. Maastrichtfördraget tvingar alltså medlemmar att gå med i eurosamarbetet, men Storbritannien och Danmark framförhandlade undantag för sig själva från detta krav. Här i Sverige avslogs ett antagande av euron som vår valuta i en folkomröstning 2003. Sedan dess har Sverige kringgått kravet att ansluta sig till euroområdet genom att inte uppfylla kriterierna för medlemskap, vilket inte är politiskt hederligt om man samtidigt (vilket vi gör i ökande parlamentarisk enighet) hyllar principerna för samarbetets viktiga syften inom EU-gemenskapen. I detta sammanhang kan också tilläggas att tre europeiska mikrostaten (Monaco, San Marino och Vatikanstaten), trots att de inte är EU-medlemmar, antagit euron på grund av valutaavtal med EU. Andorra, Kosovo och Montenegro har infört euron unilateralt, utan att ha vare sig medlemskap i Europeiska unionen eller valutaavtal med densamma. På Island, som länge varit tveksam till EU-samarbete, har röster som höjts efter deras interna finansiella kris av enorma mått värdjat till att vara EU-positiva i syfte att först och främst åtnjuta den stabilitet som en stor valuta som euron innebär visavi deras bevisligen alltför svaga inhemska valuta visat genom sin litenhet i en global finanskris med efterföljande ekonomiska recession. Det blir alltmer uppenbart att samma resonemang gäller även för Sveriges vidkommande, även om vi klarat den akuta fasen av den globala finanskrisen betydligt bättre än Island.

Euron har alltså sedan länge visat sin styrka som valuta. I den pågående finanskrisen har euron också visat sig säkrare än dollarn, och framför allt jämfört med den svenska kronan som fluktuerar i det närmaste helt prisgiven oron för utvecklingen i den internationella ekonomin. Vid sidan av att de ekonomiska skälen för att avstå från den gemensamma valutan i euroområdet i Sverige blivit allt svagare har även de snävt nationella skälen för detta minskat i betydelse.

De politiska skälen för att införa euron har samtidigt blivit betydligt starkare. Fortsatt medvetet utanförskap från euroområdet för Sveriges del, trots att vi fyller alla kraven för fullt EMU-deltagande, får därför anses som att inta en bevisligen provocerande och "halvhjärtad" inställning till hela grundidén med EU. Den tidigare genomförda folkomröstningen med negativt utfall för

Fel! Okänt namn på

att införa euron som valuta också i Sverige har därför snabbt kommit att mista sin legitimitet i en raskt föränderlig omvärld. Även om tidigare motion om införande av euro i Sverige avstyrktes med motiveringen ”när det gäller förslagen om att införa euron eller genomföra en ny folkomröstning om införandet av euron i Sverige vill utskottet, precis som vid förra årets behandling, framhålla att det för närvarande inte är aktuellt med vare sig en folkomröstning eller ett beslut om att en ny folkomröstning ska genomföras vid en viss tidpunkt i framtiden” anser vi att det nu är hög tid att ändra på detta och syfta till att införa euron som svensk valuta under kommande mandatperiod. Vi vill med denna argumentation att riksdagen bifaller också denna del av motionen och ger regeringen det till känna.

Förslag

I motionen har ett antal frågor som rör bankväsendet och den svenska valutan tagits upp. Detta är bara några exempel på frågor som bör belysas för att kostnader för företagare och medborgare ska tydliggöras allt mer och för att bankerna ska ta ett större eget ansvar för att inte riskera småspararnas och småföretagarnas pengar genom alltför stort risktagande.

Av den anledningen föreslås att regeringen ser över möjligheterna att reformera regelverket för det svenska bankväsendet i syfte att öka transparensen, tydligheten och säkerheten för småspararna. Regeringen bör även se över möjligheterna att föreslå för riksdagen att en ny folkomröstning ska ske där medborgarna får ta ställning till att euron införs som valuta i Sverige.

Stockholm den 20 oktober 2010

Finn Bengtsson (M)

Betty Malmberg (M)